

تأثیر ارزشیابی کیفی بر روی انگیزه و پیشرفت تحصیلی دانشجو معلمان

مهلا سهیلی^۱، فرزانه دوستی^۲

۱ دانشجوی کارشناسی، پردیس هاشمی نژاد، دانشگاه فرهنگیان، ایران
پست الکترونیک (MahlaSoheali973@yahoo.com)
۲ دانشجوی کارشناسی، واحد ثامن الحجج (ع)، دانشگاه فرهنگیان، ایران
پست الکترونیک (farzan.doosti@gmail.com)

چکیده

پیشرفت تحصیلی به واسطه اینکه در زمره ملاک‌های قابل اطمینان برای بررسی وضعیت فراگیران است، همواره مورد توجه افراد دخیل در آموزش می‌باشد. عوامل اثرگذار بر پیشرفت تحصیلی در دودسته عوامل فردی شامل هوش و انگیزه و عوامل محیطی قرار می‌گیرند. در بین این عوامل انگیزه از اهمیت بیشتری برخوردار است. با توجه به ویژگی‌های ارزشیابی کیفی و پیامدهای آن، می‌توان اهمیت این موضوع را تبیین نمود. بهره‌گیری از ارزشیابی کیفی نتایج بسیار زیادی را به دنبال دارد که هرکدام از آنها در نهایت منجر به افزایش انگیزه در فراگیران می‌شود و افزایش انگیزه نیز باعث پیشرفت تحصیلی می‌گردد. دانشگاه فرهنگیان که وظیفه پرورش معلم را بر عهده دارد در این زمینه واحدهایی را برای آموزش ارزشیابی کیفی ارائه می‌کند؛ اما این واحدها به تنهایی برای آموزش این شیوه ارزشیابی کافی نیستند و می‌بایست این نوع ارزشیابی در نظام دانشگاهی نیز اجرا شود تا دانشجو معلمان به صورت عینی و ملموس با این شیوه آشنا شوند.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی کیفی، انگیزه، پیشرفت تحصیلی، دانشجو معلم.

The effect of qualitative evaluation on the motivation and academic achievement of student teachers

Mahla, Soheali ¹; Farzan, Doosti ²

1- Department of Educational Sciences, University of Shahid Hasheminejad, Farhangian University, Mashhad, Iran

(Email: MahlaSoheali973@yahoo.com)

2- Department of Educational Sciences, Samen Al-Hojaj University, Farhangian University, Mashhad, Iran

(Email: farzan.doosti@gmail.com)

Abstract

Educational progress is always considered by the people involved in education and training as one of the most widely accepted criteria for assessing the status of learners. The factors affecting academic achievement are divided into two categories: Individual factors include intelligence, motivation, and environmental factors, including emotional atmosphere of the school, teacher and school staff. Among these factors, motivation is more important. Considering the qualitative evaluation features and its consequences and consequences, it is possible to explain the importance of this issue. Qualitative evaluation is a descriptive method of evaluation, in which various tools are used to collect information, describe and analyze them. The use of qualitative evaluation results in a lot of results, such as attention to emotional and behavioral areas, reduction of test anxiety, variety of information gathering tools and increasing mental health of learning environment. Each of these cases ultimately leads to an increase in motivation in learners, and increased motivation also contributes to the academic achievement of learners. The University of Farhangian, as an institution responsible for educating the teacher, provides units for teachers to provide qualitative assessment education, but these units alone are not enough to teach this new method of assessment, and this type of evaluation should also be implemented in the academic system. To make the students see the teachers objectively and tangibly in this way.

Keywords: *Qualitative Evaluation, Motivation, Academic Achievement, Teacher Student*

۱- مقدمه

فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده دانست. هدف اصلی این سرمایه‌گذاری توسعه انسانی و یا به عبارتی، رشد آگاهی و توانایی‌های بالقوه انسان است. با پیشرفت روزافزون علم و فناوری نقش آموزش و پرورش دچار دگرگونی شده است، به طوری که وظیفه اصلی نظام آموزشی، کشف و پرورش استعدادها و توانایی‌های فراگیران، برای شرکت در فعالیت‌های سازنده اجتماعی است. در این میان با بررسی نظام آموزش رسمی در ایران می‌توان دریافت که نارسایی‌هایی در نظام آموزشی وجود دارد که باعث تحقق نیافتن اهداف آموزشی به‌ویژه در مقطع ابتدایی شده است. به نظر می‌رسد حلقه مفقودشده فرایند آموزشی کشور را باید در نظام ارزشیابی جستجو کرد.

بی‌تردید فرایند سنجش با رویکرد سنتی به دلایلی از جمله کمتر اهمیت دادن به فرایندهای ذهنی و اینکه دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های فراگیران را در جریان عمل نمی‌تواند مورد ارزشیابی قرار دهد، در عصر حاضر کارایی لازم را در نظام آموزشی کشور ندارد و نمی‌تواند عملکرد فراگیر، مربی، خانواده‌ها و حتی نظام آموزشی را ارزیابی کند. به همین دلیل نظام آموزشی طی دهه‌های اخیر تغییراتی را در ساختار، محتوا و روش‌های اجرایی خود به وجود آورده است که از آن میان می‌توان به تصویب طرح سنجش و ارزشیابی توصیفی اشاره کرد. ارزشیابی توصیفی رویکردی پویا و رشد دهنده است که باهدف توجه به حیطه‌های عاطفی و رفتاری، کاهش اضطراب امتحان، تنوع ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات و افزایش بهداشت روانی محیط یادگیری تهیه شده است. الگوی ارزشیابی کیفی-توصیفی شیوه‌ای از ارزشیابی تحصیلی-تربیتی است که اطلاعات لازم، معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه‌جانبه فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری را با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش مانند آزمون‌های عملکردی، پوشه کار و مشاهدات در جریان فرایند یاددهی-یادگیری فراهم می‌نماید و سپس بر اساس اطلاعات مستند جمع‌آوری شده به شیوه‌ای منظم و هدفمند بازخوردهای کیفی موردنظر را برای کمک به یادگیری بهتر فراگیران در فضای روانی و عاطفی مطلوب‌تر ارائه می‌کند.

در نظام آموزشی علاوه بر ارزشیابی، موارد دیگری نیز به‌عنوان ملاک‌های شناخت و مقایسه نظام‌های ارزشیابی مطرح می‌شوند؛ از این ملاک‌ها می‌توان به میزان پیشرفت فراگیران در آن نظام اشاره کرد. پیشرفت تحصیلی به‌گونه‌ای مهم‌ترین عامل جداکننده نظام‌های ارزشیابی از یکدیگر می‌باشد که به‌واسطه عناصر مختلفی ایجاد می‌شود. در این میان انگیزه را می‌توان مهم‌ترین عامل در این زمینه دانست. انگیزه به‌عنوان عاملی درونی که به‌واسطه عوامل خارجی ایجاد می‌شود، نقشی تأثیرگذار در فرایند پیشرفت فراگیران دارد.

۲- تعریف پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی یکی از ملاک‌هایی است که همواره مورد توجه معلمان، مربیان، خانواده‌ها و همه اقشار مختلف درگیر در آموزش بوده است. پیشرفت تحصیلی را می‌توان به‌عنوان یکی از معیارهای سنجش آموزش نیز در نظر گرفت. والدین فراگیران به دلیل سهولت در درک و کاربرد، بیشتر از این معیار استفاده می‌کنند اما معلمان و مربیان تربیتی پیشرفت تحصیلی را بیشتر برای بیان وضعیت فراگیران و میزان موفقیت روش‌های تدریس و تعلیم و تربیت به کار می‌برند. در سطح دانشگاه و آموزش عالی نیز پیشرفت از اهمیت بالایی برخوردار است، به طوری که پیشرفت تحصیلی به‌عنوان یکی از معیارهای سنجش دانشجویان در سامانه‌های ارزشیابی در نظر گرفته می‌شود. تعاریف مختلفی از پیشرفت تحصیلی ذکر شده است که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- پیشرفت تحصیلی به تغییرات کمی و کیفی در معلومات و مهارت‌های فراگیران به‌واسطه برخورداری از آموزش و پرورش رسمی اطلاق می‌شود که با معدل درسی سالانه آن‌ها سنجیده می‌شود (نریمانی، ۱۳۸۶).

- معلومات یا مهارت اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوع‌های درسی که معمولاً آزمایش‌ها یا نشانه‌هایی را یا هر دو که معلمان یا دانش آموزان وضع می‌کنند، اندازه‌گیری می‌شود (شیرانی پور، ۱۳۸۷).

- شیما حیدری به نقل از گیج و برلایندر در این باره، چنین می‌نویسد: «پیشرفت تحصیلی عبارت است از مسئول نهایی فرایند یادگیری فعال که با کمک آموزش فعالیت‌های تربیتی انجام می‌گیرد؛ هم‌چنین سرعتی که فراگیر در تکمیل پایه‌ها و درجات گوناگون دارد و برحسب مقدار پیش افتادگی و سرعت یا عقب‌ماندگی وی اندازه‌گیری می‌شود» (حیدری، ۱۳۹۵).

- پیشرفت تحصیلی، معلومات یا مهارت‌های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی است که معمولاً به‌وسیله آزمایش‌ها و نشانه‌ها و یا هر دو- که معلمان برای فراگیران وضع می‌کنند- اندازه‌گیری می‌شود (شعاری نژاد، ۱۳۸۸).

این تعاریف به‌طور خاص در مورد پیشرفت تحصیلی در مدارس و مرتبط با فراگیران هستند، اما می‌توان آن‌ها را به هر سطحی از آموزش هم تعمیم داد.

۳- عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی

عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی را به‌طور کلی می‌توان در دو گروه جای داد: دسته اول عوامل فردی هستند، این عوامل مربوط به خود شخص می‌شوند و شامل موارد زیر هستند:

هوش: روانشناسان تعاریف‌های مختلفی را برای هوش ذکر کرده‌اند. در یکی از این تعاریف که مورد توافق اکثر روانشناسان می‌باشد برای هوش عناصری در نظر گرفته شده است که در سه دسته تقسیم‌بندی شده‌اند: توانایی پرداختن به امور انتزاعی، توانایی حل کردن مسائل و توانایی یادگیری. هر قدر میزان توانایی افراد در هر کدام از این زمینه‌ها بیشتر باشد تربیت‌پذیری آن‌ها راحت‌تر می‌شود و مسیر تربیت آن‌ها برای مربی هموارتر می‌گردد (سیف، ۱۳۹۲).

انگیزه: به معنی سبب، علت و آنچه کسی را به کاری وادار کند. انگیزه یک عامل درونی است که انسان یا به‌طور کلی هر موجود زنده را به حرکت درمی‌آورد (گنجی، ۱۳۹۱).

عوامل فوق به خود فراگیر، مربوط می‌باشند و تأثیرشان نیز به خود فرد بستگی دارد. این خود فرد است که مشخص می‌کند این عوامل چه میزان در پیشرفت تحصیلی وی مؤثر باشد. هوش فرد میزان توانایی وی در کسب توانمندی‌ها را مشخص می‌کند و انگیزه عاملی است که او را در جهت استفاده از هوش و سایر عوامل مؤثر سوق می‌دهد. انگیزه یکی از محورهای اصلی مورد توجه در این مقاله هست که در ادامه بیشتر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

دسته دوم مربوط به عواملی می‌شود که به محیط و شرایط آن وابسته هستند. این عوامل شامل موارد زیر است:

جو عاطفی: جو عاطفی در پیشرفت تحصیلی تأثیر دارد. تحقیقات هم نشان داده فراگیران در جوی که فشار روانی کمتری داشته باشد و در آن ضمن دریافت راهنمای‌های لازم احساس امنیت کنند، بیشتر سود می‌برند. فراگیران بیشتر از آنکه به عواملی چون امکانات فیزیکی، تعداد کتاب‌های کتابخانه، اندازه محیط آموزشی و هزینه سرانه توجه نمایند، به عوامل مربوط به شرایط عاطفی مدرسه توجه دارند.

کادر اجرایی: وجود کادری مجرب و متعهد در محیط‌های آموزشی باعث فراهم شدن شرایط بهتری برای تحصیل می‌شود. در نتیجه پیشرفت تحصیلی نیز در این گونه فضاها بیشتر دیده می‌شود و فراگیران عملکرد بهتری را در طول زمان از خود نشان می‌دهند.

مربی (معلم، استاد و هرکسی که وظیفه‌ی آموزش را بر عهده دارد): مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر روی فراگیران در محیط‌های آموزشی، مربی است. این تأثیرگذاری پیشرفت تحصیلی را نیز شامل می‌شود و در قالب‌های مختلفی نمود پیدا می‌کند. در مورد مربی هم می‌توان گفت که **اخلاق** وی اولین عنصری است که بر پیشرفت تحصیلی اثر می‌گذارد. اخلاق یکی از مهم‌ترین مواردی است که هر فردی وظیفه‌ی آموزش را بر عهده دارد باید آن را دارا باشد تا بتواند دانش‌آموزانش را به نحو احسن راهنمایی کند و آن‌ها را آن‌گونه که شایسته است تربیت نماید تا مسیر موفقیت خود را طی کنند. مهارت‌های معلمی

یکی دیگر از موارد مورد توجه در این زمینه است. فردی که مهارت‌های لازم برای این حرفه را داشته باشد به خوبی می‌تواند از عهده وظیفه‌ی تربیتی خود برآید و به فراگیران آموزش دهد. **علم و تجربه** مری هم می‌تواند در میزان پیشرفت تحصیلی فراگیران مؤثر باشد، البته تجربه به‌تنهایی نمی‌تواند کارایی خاصی داشته باشد و در واقع مکملی برای سایر عوامل دخیل در آموزش است و آن‌ها را تکمیل می‌کند. علم معلم هم با وجود اینکه عامل مهمی است اما به‌تنهایی کارایی ندارد؛ معلمی که علم زیادی داشته باشد اما نتواند آن را به فراگیرانش انتقال دهد عملاً آن علم مثمر ثمر نخواهد بود. پس باید علم و تجربه در کنار سایر عوامل قرار بگیرند تا بتوانند بهره‌وری لازم را داشته باشند. **روش تدریس** یکی دیگر از عواملی است که می‌تواند مکمل این‌ها باشد. معلمی که دارای علم و تجربه کافی باشد می‌تواند با روش تدریس‌های مناسبی که انتخاب می‌کند در جهت آموزش مطلوب‌تر فراگیران و در نتیجه کمک به پیشرفت تحصیلی آن‌ها گام بردارد؛ اما معلمی که روش تدریس مناسبی نداشته باشد، هرچند که دارای علم و دانش زیادی هم باشد، به خوبی نمی‌تواند از عهده وظایفش برآید و آموزش را آن‌گونه که شایسته است، انجام دهد.

پس پیشرفت تحصیلی به عواملی وابسته است که هر کدام از آن‌ها را می‌توان به‌طور جداگانه‌ای مطالعه کرد و مورد تحقیق و بررسی قرارداد. برای حاصل شدن پیشرفت تحصیلی مورد انتظار، می‌توان اقدامات زیادی انجام داد؛ یکی از این اقدامات بهبود عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی است. راه‌های زیادی برای بهبود این عوامل وجود دارد که هر کدام را می‌توان به‌طور مجزا بررسی نمود. از ارزشیابی کیفی می‌توان به‌عنوان یکی از مؤثرترین راه‌ها و کانال‌های بهبود این عوامل نام برد. ارزشیابی کیفی به‌عنوان روش نوین ارزشیابی که به‌تازگی وارد نظام آموزشی کشور ما شده است به خوبی این عوامل را تحت پوشش قرار داده و موجب پیشرفت تحصیلی می‌شود. در ادامه به بررسی چگونگی این تأثیر می‌پردازیم.

۴- تعاریفی از ارزشیابی کیفی

- ارزشیابی توصیفی نوعی از ارزشیابی است که در جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای متنوع و جدید برای افزایش اعتبار اطلاعات استفاده می‌نماید و از این اطلاعات در رفع موانع یادگیری فراگیر در طول فرایند یاددهی- یادگیری بهره می‌گیرد؛ زمینه مشارکت فعال فراگیر را در فرایند یادگیری فراهم می‌نماید و متناسب با نیاز فراگیران از بازخوردهای کیفی و توضیحی استفاده می‌کند (رستگار، ۱۳۸۸).

- ارزشیابی توصیفی الگویی است که تلاش می‌کند به عمق و کیفیت یادگیری همه‌جانبه فراگیران توجه کند و توصیفی از وضعیت یادگیری آن‌ها ارائه دهد که موجب اصلاح و بهبود و توسعه‌ی مهارت‌ها، دانش‌ها و نگرش‌های فراگیران می‌شود (بنی اسدی، ۱۳۸۴).

- ارزشیابی توصیفی از دیدگاه مجریان طرح به معنای به‌کارگیری مقیاس مقوله‌ای رتبه‌ای (کاملاً تحقق یافته، تحقق یافته، نسبتاً تحقق یافته، تلاش بیشتری باید بنماید) به جای مقیاس فاصله‌ای (۲۰-۰) و نیز به‌کارگیری کارنامه توصیفی و ابزارهایی برای سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان متناسب با مقیاس مورد نظر است (حسنی، ۱۳۸۲).

- ارزشیابی توصیفی الگویی کیفی است که تلاش می‌کند برخلاف الگوهای رایج ارزشیابی، به جای کمی، از طریق توجه به معیارهای برنامه درسی و آموزشی به عمق و کیفیت یادگیری فراگیران توجه کند و توصیفی از وضعیت آن‌ها ارائه دهد و ارزشیابی را در خدمت یادگیری و آموزش قرار دهد (حصار بانی، ۱۳۸۵).

این تعاریف به‌طور خاص در مورد ارزشیابی کیفی در مدارس و مرتبط با فراگیران ذکر شده‌اند اما می‌توان آن‌ها را به همه محیط‌های آموزشی، اعم از دانشگاه‌ها و سایر مراکزی که امر آموزش در آن‌ها اتفاق می‌افتد، تعمیم داد.

۵- اقدامات ارزشیابی کیفی

اقداماتی که ارزشیابی کیفی در راستای بهبود معیارهای مرتبط با پیشرفت تحصیلی انجام می‌دهد را می‌توان در دو بخش جای داد: دسته اول اقداماتی است که با انجام آن‌ها در ارزشیابی کیفی، انگیزه فراگیران (که یکی از معیارهای پیشرفت تحصیلی است) افزایش می‌یابد. یکی از نتایج ارزشیابی کیفی هم افزایش انگیزه است که یکی از معیارهای پیشرفت تحصیلی به شمار می‌آید. در دسته دوم می‌توان به تأثیری که ارزشیابی کیفی بر روی معلم و معلمی دارد، اشاره کرد. این تأثیر را نیز می‌توان در گروه اول (انگیزه) جای داد، چراکه در رویکرد ارزشیابی توصیفی معلم به چگونگی یادگیری و برقراری ارتباط بین مفاهیم توجه ویژه‌ای می‌کند و این امر ضمن بهبود بخشیدن یادگیری و تدریس، با فراهم آوردن فرصت مناسب برای فعال بودن فراگیران و توجه به فرایندهای یادگیری آنان سبب افزایش انگیزه فراگیران می‌شود. هم‌چنین معلم با کاهش رقابت‌های نامناسب برای کسب نمرات بالا زمینه‌ای را فراهم می‌آورد که در آن فراگیران به کیفیت یادگیری و معنادار کردن آموخته‌هایشان در زندگی روزمره می‌اندیشند. نتایج حاصل از ارزشیابی نیز در کنار بازخوردهای مناسب معلم به کسب رضایت خاطر، توجه به بهداشت روانی و تقویت انگیزه‌ها و اعتمادبه‌نفس و توانایی مسئولیت‌پذیری و تصمیم‌گیری درست در فراگیران منتهی می‌شود. پس به‌طور کلی، اقداماتی در ارزشیابی کیفی که بر پیشرفت تحصیلی تأثیر می‌گذارد را می‌توان در یک گروه دسته‌بندی کرد و آن مجموعه فعالیت‌هایی است که منجر به افزایش انگیزه فراگیران می‌شود.

در گزارش اجرای آزمایشی طرح ارزشیابی توصیفی در مدارس منتخب کشور ضمن برشمردن فعالیت‌های انجام‌شده برای اجرای آزمایشی طرح ارزشیابی توصیفی، به بررسی دیدگاه مجریان طرح نسبت به نقاط ضعف و قوت آن پرداخته‌شده است. بر اساس این گزارش برخی از نقاط قوت و پیامدهای مثبت طرح بدین شرح اعلام‌شده است: توجه به حیطه‌های عاطفی و رفتاری، کاهش اضطراب امتحان، توجه به ارزشیابی مستمر، کاهش هدف فشار برای کسب نمره (به‌ویژه نمره بیست) افزایش علاقه به یادگیری، تنوع ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات، افزایش تعامل اولیا با مدرسه، افزایش بهداشت روانی محیط یادگیری، کاهش پدید تقلب، ارزش یافتن فعالیت دانش‌آموز (حسینی، احمدی و همکاران، ۱۳۸۳).

هرکدام از این ویژگی‌ها را می‌توان به‌نوعی در ارتباط با پیشرفت تحصیلی فراگیران تبیین کرد. این تبیین‌ها به‌گونه‌ای هستند که همه این عوامل در نهایت به انگیزه مرتبط می‌شوند و به‌واسطه انگیزه منجر به پیشرفت می‌گردند. اقداماتی که ارزشیابی کیفی در راستای افزایش انگیزه فراگیران انجام می‌دهد را می‌توان در گروه‌های مختلفی دسته‌بندی کرد:

۱) توجه به حیطه‌های عاطفی و رفتاری: یکی از اهداف اجرای ارزشیابی کیفی توصیفی، توجه به حیطه‌های گوناگون شخصیت فراگیران در ابعاد عاطفی، اجتماعی، جسمانی و سطوح بالای شناختی است (مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۸۲).

از جمله ویژگی‌های ارزشیابی توصیفی پوشش دادن اهداف سطوح بالای حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی، یادگیری عمیق‌تر و پایدارتر به سبب درگیری با فعالیت‌های یادگیری متنوع و تلفیق آموزش با ارزشیابی است. ارزشیابی توصیفی نسبت به ارزشیابی سنتی مطابقت بیشتری با استانداردهای ارزشیابی اخلاقی، کار آوری، قابلیت اجرا و دقت دارد و تمرکز آن بر کشف استعدادها و نقاط قوت فراگیران است؛ فراگیران باهم مقایسه نمی‌شوند بلکه هر فرد با خودش و میزان استعداد خودش سنجیده می‌شود (خوش خلق و پاشاشریفی، ۱۳۸۵).

توجهی که ارزشیابی کیفی به حیطه‌های شخصیتی فراگیران دارد منجر می‌شود که فراگیر متناسب با وضعیتی که در آن قرار دارد، مورد ارزشیابی قرار گیرد و چیزی فراتر از سطوح عاطفی، اجتماعی، جسمانی و شناختی‌اش از او درخواست نشود. با این رویه که در ارزشیابی کیفی اتخاذ شده است هیچ‌گاه از فراگیران انتظار پاسخ‌های یکسان به سؤالات ارزشیابی نمی‌رود و هر

فراگیر متناسب با سطح خودش سنجیده می‌شود. با این کار فراگیر همواره در ارزشیابی‌ها موفق خواهد بود و همین موفقیت باعث می‌شود که انگیزه فراگیر افزایش یابد و افزایش انگیزه موجب پیشرفت تحصیلی وی می‌شود.

۲) کاهش اضطراب امتحان: اضطراب امتحان علاوه بر ایجاد موانع جدی برای نشان دادن عملکرد تحصیلی، اعتمادبه‌نفس کلی و تحصیلی فراگیران را کاهش می‌دهد. آنان به تدریج با ارتقا به پایه‌های بالاتر تحصیلی، به «درماندگی آموخته‌شده» مبتلا می‌شوند (میر لوحی، ۱۳۸۰).

در ارزشیابی کمی و عددی وجود امتحان پایانی و استناد به آن به‌عنوان تنها معیار برای ارزشیابی، همواره موجب ایجاد اضطراب در فراگیر می‌شد که این خود یکی از عوامل مانع پیشرفت تحصیلی بود. در ارزشیابی کیفی تنها به یک امتحان و نمره استناد نمی‌شود و ملاک ارزشیابی فراگیر مجموع عملکرد وی در طول سال تحصیلی هست؛ این توجه به ارزشیابی مستمر باعث می‌شود که دانش‌آموز اضطراب و نگرانی ناشی از امتحان را احساس نکند و بتواند عملکرد واقعی خودش را در طول سال به نمایش بگذارد. فراگیر می‌داند که اگر در برهه‌ای از زمان عملکرد خوبی نداشته باشد، می‌تواند با تلاش خودش را به سطح واقعی خویش برساند. پس این توجه به ارزشیابی مستمر نگرانی فراگیر از بحث نمره و امتحان را تا حدودی برطرف می‌کند و فراگیر به دلیل نداشتن استرس و اضطراب بیش‌ازحد برای ارزشیابی‌ها، عملکرد مناسب و نزدیک به واقعیت وجودی خودش را ارائه می‌کند و تأثیر اضطراب در ارزشیابی تا حد زیادی کاسته می‌شود. با کاهش اضطراب فراگیر در ارزشیابی‌ها، موفقیت او در فرایند یادگیری افزایش می‌یابد و این موفقیت است که همیشه باعث افزایش انگیزه فراگیر می‌شود؛ پس ارزشیابی کیفی با کاهش اضطراب فراگیران در ارزشیابی‌ها منجر به افزایش انگیزه می‌شود که افزایش انگیزه خود عاملی برای پیشرفت تحصیلی فراگیران هست.

۳) تنوع ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات: وجود ابزارهای متنوع برای جمع‌آوری اطلاعات در ارزشیابی کیفی موجب می‌شود که توجه فراگیران از امتحان و آزمون پایانی کاسته شود و این کاهش ارزش امتحان پایانی باعث می‌شود که فراگیران در طول سال تحصیلی به آموزش‌های ارائه‌شده توجه بیشتری نشان دهند. شکل‌گیری و نهادینه شدن این فرایند در نظام ارزشیابی منجر به ایجاد روحیه‌ای تلاشگر در فراگیران می‌شود که آن‌ها را از نتیجه‌گرایی در آزمون‌های پایانی به سمت فرایند‌گرایی رهنمون می‌سازد. هنگامی که فراگیران در طول سال تحصیلی همواره با کلاس درس پیش بروند و مطالب ارائه‌شده را فرابگیرند، به پیشرفت قابل‌ملاحظه‌ای دست خواهند یافت که این پیشرفت مرهون افزایش اهمیت ارزشیابی مستمر به‌واسطه تنوع در ابزارهای ارزشیابی هست.

کبری لشکری پور به نقل از بلوکسام^۱ و وست^۲ (۲۰۰۴) در این باره، چنین می‌نویسد: «فراگیران از ابزارهای توصیفی مانند پوشه کار، انجام پروژه، خودارزیابی و ... بیشتر استقبال می‌کنند؛ بنابراین یادگیری فراگیران در مواقع استفاده از ابزارهای ارزشیابی توصیفی بیشتر می‌شود» (لشکری پور، ۱۳۸۵).

۴) افزایش بهداشت روانی محیط یادگیری: سواری به نقل از لوبرز^۳ (۲۰۰۶) در این باره، چنین می‌نویسد: «اگر نظام ارزشیابی حاکم بر کلاس به‌گونه‌ای باشد که باعث ایجاد جو عاطفی و با روابط اجتماعی بالا شود، فراگیران با پیشرفت تحصیلی بالاتری روبرو می‌شوند. ارزشیابی از فعالیت‌های آموزشی و پرورشی، به‌ویژه پیشرفت تحصیلی فراگیران، یکی از وظایف مهم هر نظام آموزشی در دنیاست. این عمل عمدتاً توسط معلمان در کلاس درس، قبل از آموزش، در جریان آموزش و بعد از آموزش با مشارکت فعال فراگیران انجام می‌شود» (سواری، ۱۳۹۳). برای ارزشیابی توصیفی به‌عنوان یک روش جدید ارزشیابی اهدافی پیش‌بینی شده است، هدف ارزشیابی کیفی بهبود کیفیت یادگیری و ارتقا سطح بهداشت روانی محیط یاددهی-یادگیری است.

1 -Blockam
2 -West
3 -Lubbers

27th July 2017
Tehran - IRAN

هرکدام از این موارد در نهایت افزایش انگیزه را سبب می‌شوند و افزایش انگیزه نیز عاملی برای پیشرفت تحصیلی به شمار می‌رود. در همین رابطه احمدی راد و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیق خود به نقل از نوحی و همکاران (۱۳۹۱) در مورد ارتباط انگیزه و پیشرفت تحصیلی به این نتیجه رسیده‌اند که انگیزه در دانشجویان می‌تواند میزان موفقیت و پیشرفت تحصیلی آن‌ها را افزایش دهد.

۶- نتیجه گیری

ارزشیابی کیفی تغییرات بسیار زیادی در نظام آموزشی ایجاد می‌کند که یکی از آن‌ها ایجاد تغییراتی در وضعیت یادگیری فراگیران است. این تغییرات به گونه‌ای هستند که منجر به ایجاد انگیزه در فراگیران می‌شوند، افزایش انگیزه نیز باعث پیشرفت تحصیلی می‌شود. پس می‌توان بدین گونه نتیجه گرفت که ارزشیابی کیفی به واسطه ایجاد انگیزه در فراگیران منجر به پیشرفت تحصیلی می‌شود. این مهم به همه محیط‌های یادگیری قابل تعمیم است و طیف گسترده‌ای از فراگیران را از مقطع ابتدایی تا متوسطه و دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی نیز شامل می‌شود. پس می‌توان در همه محیط‌های آموزشی با به‌کارگیری نظام ارزشیابی کیفی، به پیشرفت تحصیلی در فراگیران آن مجموعه کمک شایانی نمود.

دانشگاه فرهنگیان به‌عنوان مجموعه‌ای که وظیفه تربیت معلمان آینده این سرزمین را به دوش می‌کشد از سایر مراکز دانشگاهی متمایز می‌باشد. دانشجویان این مجموعه در آینده به معلمانی بدل می‌شوند که می‌بایست ارزشیابی کیفی را در مدارس اجرا کنند و به‌وسیله این نظام، فراگیران خود را ارزشیابی نمایند؛ پس اجرای این نوع ارزشیابی در دانشگاه فرهنگیان از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. دانشجو معلمی که خودش با ارزشیابی کیفی مورد ارزیابی قرار گرفته باشد اهمیت و برتری این نوع ارزشیابی را به‌راحتی درک خواهد نمود؛ همچنین یادگیری نیز در این فرایند اتفاق می‌افتد و دانشجو معلم علاوه بر واحدهای مربوط به این درس، به‌طور عینی و ملموس با این روش آشنا می‌شوند و نقاط ضعف و قوت و ریزه‌کاری‌های آن را بهتر درک خواهند کرد.

پیشنهاد برای تحقیقات در این رابطه:

- بررسی تأثیر ارزشیابی کیفی بر روی انگیزه یادگیری در دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان
- بررسی تأثیر ارزشیابی کیفی بر روی میزان پیشرفت تحصیلی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان
- بررسی تأثیر ارزشیابی کیفی بر روی میزان یادگیری دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان با در نظر گرفتن شاخص انگیزه
- بررسی تفاوت‌های ارزشیابی کیفی و کمی در دانشگاه فرهنگیان
- بررسی رابطه سایر عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی (عوامل محیطی) با ارزشیابی کیفی

مراجع

- احمدی راد م، حاجی رضوانی ا، سعادت م، شهریور ۱۳۹۵. عوامل ایجاد انگیزه تحصیلی در دانش آموزان دوره ابتدایی، سومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران.
- بنی اسدی ح، ۱۳۸۴. آشنایی با طرح ارزشیابی توصیفی، تهران: آزمون نوین.
- حسنی م، ۱۳۸۲. راهنمای اجرای ارزشیابی توصیفی، تهران: دفتر آموزش و پرورش پیش‌دبستانی.
- حسنی م؛ احمدی ح و همکاران، ۱۳۸۳. گزارش اجرای آزمایشی طرح ارزشیابی کیفی توصیفی در مدارس منتخب کشور، در سال تحصیلی (۸۳-۸۲). دفتر ارزشیابی تحصیلی و تربیتی، وزارت آموزش و پرورش.
- حصار بانی ز، ۱۳۸۵. ارزشیابی توصیفی بستری برای پرورش خلاقیت. ماهنامه پیوند، شماره ۳۲۰، صفحات ۲۹-۲۲.
- حیدری ش، صالح منش ن، حیدری ش، حیدری ن، شهریور ۱۳۹۵. بررسی تأثیر رضایت شغلی معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، سومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران.
- خوش خلق ا، پاشاشریفی ح، ۱۳۸۵. ارزشیابی اجرای آزمایشی ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی برخی از مناطق کشور (۸۵-۱۳۸۴). فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۲۲، شماره ۴ (مسلسل ۸۸)، صفحات ۱۴۷-۱۱۷.
- رستگار ط، ۱۳۸۸. ارزشیابی در خدمت آموزش، تهران: موسسه فرهنگی منادی تربیت.
- سواری ک، نیسی ع، پاییز و زمستان ۱۳۹۳. شناسایی نقاط ضعف طرح ارزشیابی توصیفی، مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره ششم، سال ۲۱، شماره ۲، صفحات ۱۵۶-۱۳۹.
- سیف ع، ۱۳۹۲. روانشناسی پرورشی نوین (ویراست هفتم). تهران: نشر دوران.
- شعاری نژاد ع، ۱۳۸۸. روانشناسی رشد، دانشگاه تهران.
- شیرانی پور ع، اسفندماه ۱۳۸۷. پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن، نشریه مردم‌سالاری، شماره ۵.
- گنجی ح، ۱۳۹۱. روانشناسی عمومی (ویراست پنجم). تهران: نشر ساوان.
- لشکری پور ک، بخشانی ن، سلیمانی م، ۱۳۸۵. بررسی ارتباط بین اضطراب امتحان با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان مقطع راهنمایی شهر زاهدان در سال ۱۳۸۴، مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان (طیب شرق)، شماره ۴، صفحات ۲۵۹-۲۵۳.
- مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۸۲. تهران: انتشارات وزارت آموزش و پرورش.
- میر لوحی س، ۱۳۸۰. بررسی سهم اضطراب امتحان در کاهش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- نریمانی م، محمدمینی ز، برهمند ا، ابوالقاسمی ع، بهار ۱۳۸۶. ارتباط سرسختی روانشناختی، سبک‌های تفکر و مهارت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله پژوهش‌های نوین روانشناختی، شماره ۵، صفحات ۹۳-۱۰۸.